

Роля на **ЖЕНИТЕ** в селското стопанство

Около **30%** от фермите в ЕС са управлявани от жени към 2016 г. по данни на Евростат и това е знак, че броят на жените в селското стопанство нараства бавно, но устойчиво през последните години.

Нарастването обаче не е повсеместно и ситуацията в отделните държави членки на Съюза е много различна. Докато в Литва и Латвия почти половината ферми се управляват от жени, във Финландия, Малта, Германия, Дания и Холандия делът не надхвърля 10%. България се намира по средата на класацията (25%), но под средната стойност за ЕС от 28%.

Ситуацията се определя като проблем най-вече предвид трудностите да бъдат привлечени

следващи поколения фермери въпреки повече от три десетилетия европейско подпомагане на млади производители. Секторът от години е доминиран от по-възрастни производители, особено що се отнася до жените. Според текущите данни само 4,9% от тях са до 35-годишна възраст, а близо 40% са над 65 години (докато при мъжете този процент е 27,6).

Има ли присъединяването на България към ЕС въздействие върху българското селско стопанство и ролята на жените в него?

Данните към 2016 г. сочат, че външнотърговският баланс в аграрния сектор се е увеличил 8 пъти – от 150 милиона евро в през 2006 г. на 1,2 милиарда през 2016 г. Две трети от износа на селскостопански продукти вече е насочен към държавите от ЕС. На българските предприемачи им се наложи да направят големи инвестиции, за да отговорят на стандартите и да се възползват от възможностите на огромния пазар на ЕС. Едновременно с това те се сблъскаха и с огромна конкуренция.

Тъй като всеки четвърти мениджър в аграрния сектор у нас е жена, жените очевидно имат сериозен принос в постиженията на сектора. България изнася зърно и маслодайни растения, плодове и зеленчуци, мед, млечни, месни и тестени продукти и е лидер в сегмента розово и лавандулово масло на световния пазар.

Субсидиите за земеделските производители подпомогнаха значително процеса на адаптиране, но се чуват настоятелни гласове и за отрицателен ефект, изразен в спадащият брой на малките и средни предприятия и ферми. Ръстът не успява да преодолее общата изостаналост на селското стопанство в България. Недостигът на работна ръка, особено сезонна, е много остър.

Жените в селските райони на Европа не са хомогенна група: те имат различни

роли и занимания във фермите и семейния бизнес, извън селскостопанския сектор, в домакинството или в общността. Техните нужди и интереси също са различни, особено с оглед на възраст, образователна степен, състав на семейството им и възраст на децата им. Липсва и статистика, разделена по пол: данни се събират за други цели и информацията не е добре насочена, нито е сравнима. Единствено Евростат позволява сравнение на статистика за селскостопанския сектор с разделяне на мъже и жени. Тя очертава следната картина:

- * Голям процент от жените помагат на съпрузите си без да са бизнес партньори;
- * Нивото на безработица в селските райони е много по-високо от това в градските и засяга жените повече от мъжете;
- * Значителен процент от жените, работещи във ферми, са наемани за временна работа и често имат и друга временна работа извън селското стопанство;
- * Много от жените вършат сезонна работа, понякога в сенчестата икономика;
- * Все по-голям дял от тях са мигранти.

При положение, че европейското селско стопанство е доминирано от мъже, една от стъпките в правилната посока би била постиженията на жените да станат по-видими – от успеха на собствените им ферми до приноса им за развитие на селските райони. Независимо от различията в държавите членки, жените в селското стопанство навсякъде се нуждаят от повече внимание към техните проблеми и многофункционалната роля, която изпълняват.

Ангажиментът за преодоляване на различията между половете в ЕС е заложен в Общата селскостопанска политика (ОСП). Когато разработват своите програми за развитие на селските райони за периода 2021-2027 г., държавите членки ще трябва специално да разгледат положението на жените в тях. Жените-фермери имат голям принос за дисквалификацията на селското стопанство и добавена стойност за селските райони, и тази роля трябва да бъде подобаващо отчетена. Има и различни инфраструктурни изисквания, които трябва да бъдат обезпечени, за да се привлекат млади жени, като например наличие на грижи за децата и възрастните.

Възприятието на жените за собствената им роля днес, особено сред по-младото поколение, надхвърля многократно традиционното подпомагане на техния партньор от гледна точка на разделението на труда, ролите в семейството и домакинството, но също и политическото им участие в съюзи и асоциации, и в местното самоуправление.

В Обединението на европейските фермери¹ са убедени, че е нужно да се насърчава предприемачеството сред жените и участието им във вземането на решения в организации на местно, регионално и национално ниво; мерките за социална закрила да се основават на равни права на мъжете и жените; да се събират данни за икономическото и социалното положение на жените в селските райони; да се подобри качеството и достъпа до инфраструктура, добра интернет връзка, услуги за ежедневието, и да се изравни

стандарта на живот с градските райони. Това са целите, които то ще отстоява през следващия програмен период.

Необходимостта е осъзната и в България. Федерацията на синдикатите в земеделието към КНСБ проведе кампания „Да отворим очи за жените в земеделието на България“. Кампанията настоя, че по-ниското заплащане остава един от основните проблеми на жените в аграрния сектор. Според разпространената информация през 2018 г. в агросектора жените са получавали средна работна заплата от 829 лв., а мъжете - 938 лв. – разлика, сравнима със стойностите на европейско ниво.

Една от ключовите „женски“ инициативи в сектора е на Асоциация „Комитет на жените в земеделието“, която се стреми да насочи вниманието към децата, учениците и студентите от специализираните учебни заведения за селско стопанство. Проблемът с актуалността на учебните помагала е много сериозен и остава нерешен от години, което сериозно възпрепятства връзката между учебния процес и бизнеса. Учебните планове и учебното съдържание се нуждаят от решителни промени, които да приведат

¹ <https://copa-cogeca.eu>

образованието в съответствие със ситуацията и нуждите на страната в момента по мнение на всички заети в специализираните образователни институции. Не са адаптирани и методите на преподаване, които все още не включват активно участие на учащите в анализа на въпросите и вземането на правилно решение. Освен съвременни учебници, има необходимост и от осигуряване на стажуване в добри ферми. Младежите трябва да бъдат запознати с големия неизползван потенциал за развитие на селското стопанство и да бъдат мотивирани за образование в тази посока.

Сходствата в проблемите в селските райони на европейските държави са повече от различията. Макар да формират една четвърт от френските фермери, жените са голямата забравена група в селскостопанската политика в един от най-големите селскостопански сектори в Европа, този на Франция. Броят им в

професията продължава да се увеличава, тъй като жените създават 41% от предприятията. В Бретан мрежата „agriculture au féminin“² се опитва да постави въпроса за равенството между половете в селскостопанския сектор на дневен ред. Концепцията е създадена през 2004 г. от селскостопанската камара на Кор-д-Армор. С подкрепата на европейските фондове камарата е провела проучване сред жените, управляващи ферми. Проучването е установило, че те се чувстват професионално изолирани и това налага да бъдат предприети мерки в тяхна подкрепа. В резултат е проведена комуникационна кампания, която постига успехи, но тъй като европейското финансиране изтича, инициативата остава ограничена в рамките на района и не обхваща останалите провинции.

Важен и фактът, че все повече жени се заемат с органично земеделие и модерни форми като късата верига на доставки. Според Набила Ген-Наши (бретонска селскостопанска камара)³ обаче, секторът не се интересува от равенството. „Това, което ги интересува, е цената на млякото, техните заплати, икономиката и т.н.“ Според нея в множество области – като собственост върху земята, физически труд, заплащане на труда и представителство в органите за вземане на решения има поле за подобрения, твърди Наши.

Въвеждането на статута „подпомагач партньор“ през 1999 г. във Франция се счита за огромна крачка напред, защото осигурява признание на жени, които в продължение на

² <http://www.bretagne.synagri.com/synagri/agricultrices-de-bretagne-00024207>

³ <http://www.bretagne.synagri.com>

много дълги години са работили на заден план без трудът им за бъде зачитан по какъвто и да е начин. Въпреки него обаче, все още голям брой жени работят без каквото и да е правно признание (според доклад на френския сенат броят им е между 2000 и 5000).

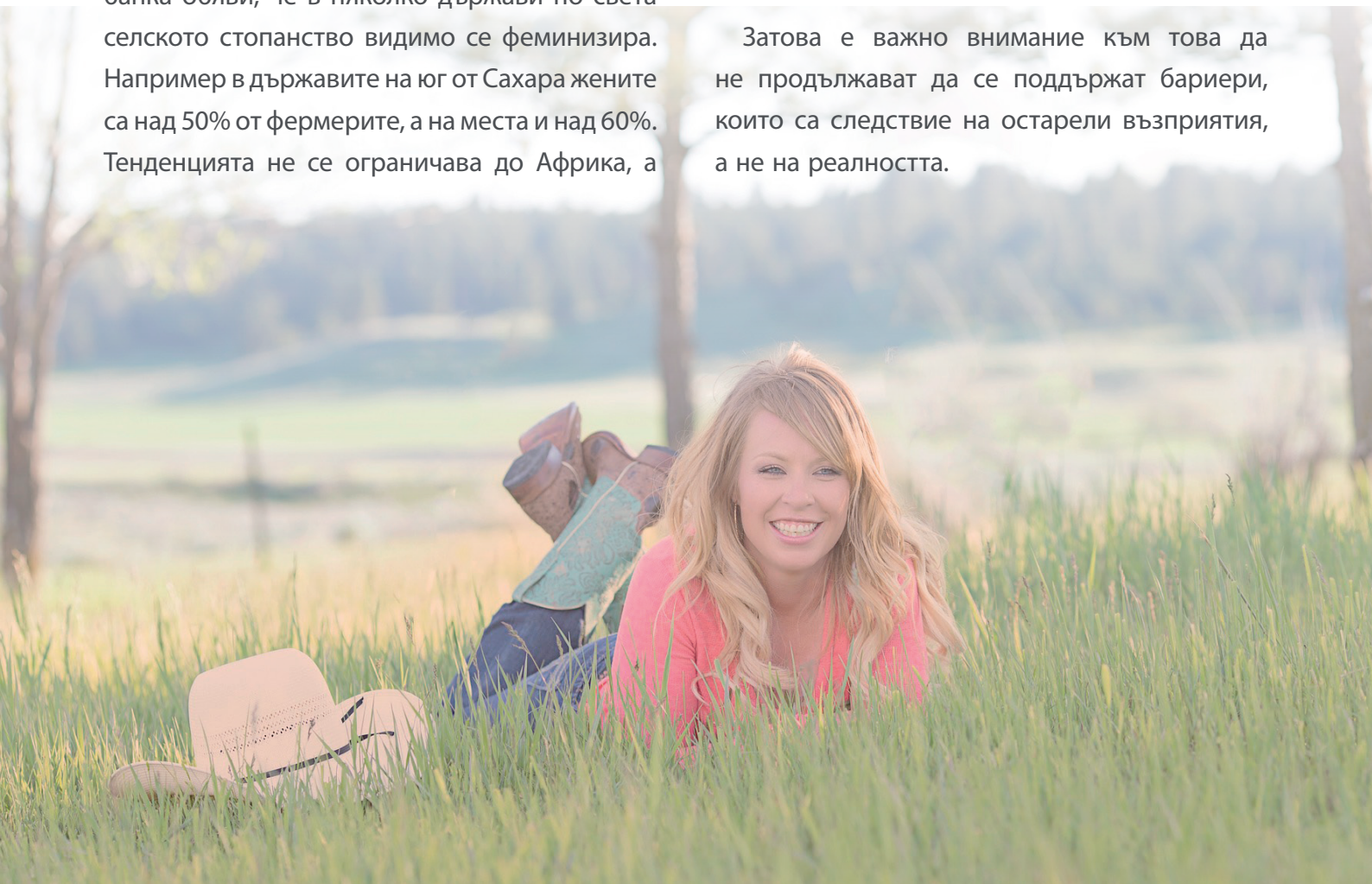
Въпросът за половете все още е слабо застъпен в Общата селскостопанска политика на ЕС. Същевременно има редица аспекти, на които тя би могла да даде тласък и от които ще имат полза и мъжете. Един такъв аспект например е разработване на ергономични инструменти за физическата работа, която натоварва извънредно и дори понякога е непосилна за жените.

В световен мащаб трендът започва да се обръща. През декември 2016 г. Световната банка обяви, че в няколко държави по света селското стопанство видимо се феминизира. Например в държавите на юг от Сахара жените са над 50% от фермерите, а на места и над 60%. Тенденцията не се ограничава до Африка, а

обхваща и части от Азия и Латинска Америка. Сред идентифицираните от Световната банка причини за това са технологичните иновации и промените в климата.

Конкретно в развитите страни технологиите са водеща причина за феминизацията, тъй като благодарение на последното поколение машини вече не е нужна толкова мускулна сила. Интересът към селскостопанските колежи и университети от страна на момичетата расте, но по данни на Световната банка жените имат по-малък достъп до технически знания, финанси и други ресурси, което води до значима разлика между половете от гледна точка на продуктивност. Проблемите са сходни на онези, с които жените се сблъскват и в други индустрии, най-вече половете стереотипи и липсата на време.

Затова е важно внимание към това да не продължават да се поддържат бариери, които са следствие на остарели възприятия, а не на реалността.

Библиография

1. Евростат, 2016 г.
2. Обединението на европейските фермери, <https://copa-cogeca.eu>
3. Мрежа "Agriculture au féminin", Бретан, <http://www.bretagne.synagri.com/synagri/agricultrices-de-bretagne-00024207>
4. Бретонска селскостопанска камара, <http://www.bretagne.synagri.com>
5. Асоциация на земеделските производители в България, <https://azpb.org>

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

в партньорство с
Центъра на Учебно-тренировъчните
фирми в България към МОН

<http://cap.europe.bg>

Публикацията е създадена в рамките на проект „Бъдещите лидери в селското стопанство”. Информационно действие, съфинансирано от Европейския съюз. Кампанията „Бъдещите лидери в селското стопанство” се изпълнява в рамките на покана относно Общата селскостопанска политика.

Тази публикация отразява единствено мнението на автора и Европейската комисия не отговаря за съдържанието на информацията.

Цитирането на източника е задължително.

Автор: Тихомира Трифонова

Издание: февруари 2019 г.